

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

O pojasnjevalni razlagi (v ustavnem pravu)

Marko Novak

Article information:

To cite this document:

Novak, M. (2018). O pojasnjevalni razlagi (v ustavnem pravu), Dignitas, št. 53/54, str. 96-100.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/53/54-6>

Created on: 07. 12. 2018

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

O pojasnjevalni razlagi (v ustavnem pravu)

Marko Novak

1. Splošno o rezultatih razlage

Teorija pravne razlage se ukvarja z različnimi izidi ali rezultati procesa razlage. Izid razlage je določen pravni pomen, ki ga v procesu razlage razberemo iz besedila neke pravne določbe. Tako na splošno ločimo tri tipe izidov razlage: dobesečno (tudi deklarativno), zožujočo ter razširjajočo razlago.³ Ti se razlikujejo glede na obseg, s katerim se končni pomen izida procesa pravne razlage (ne) oddalji od običajnega ali navideznega pomena pravnega besedila, ki je bilo predmet razlage. Načeloma ima vsaka stranka v pravnem postopku in sicer pravico razlagati določeno besedilo v obsegu, ki se ji zdi primeren, ter pri tem razlagati neko besedilo bodisi dobesečno, zožujoče ali razširjajoče. Toda, kakšen je pravi obseg pravnega pomena določene pravne določbe v nekem postopku, bo seveda ugotovilo šele sodišče kot avtoritativni razlagalec pravnih norm.⁴

O dobesečni (deklarativni) razlagi govorimo tedaj, ko je normodajalec zapisal točno tisto, kar je bil njegov namen (*idem dixit quam voluit*), pri čemer razlagalec potrjuje prima facie pomen pravila, tako da ugotavlja, da ta ustreza izvirnemu namenu normodajalca.⁵ Primer si pogledajmo glede določbe Šahovskega društva, ki npr. v prvem členu določa: »Vsak igralec šaha lahko postane član

¹ Prispevek je bil predstavljen na 3. mednarodnem simpoziju iz teorije prava in pravne argumentacije na Evropski pravni fakulteti v Novi Gorici, dne 11. 11. 2011.

² Izredni profesor na Evropski pravni fakulteti v Novi Gorici.

³ Glej npr. M. La Torre, E. Pattaro, M. Taruffo, *Statutory Interpretation in Italy*, v: N. MacCormick, R. Summers, *Interpreting Precedents*, Dartmouth (1991), str. 218–219.

⁴ M. Novak, *Uvod v pravo*, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici (2010), str. 348.

⁵ La Torre, E. Pattaro, M. Taruffo, op. cit., str. 219.

društva.⁶ V zgornjem primeru bi to enostavno pomenilo, da vsakdo, ki igra šah, lahko postane član Šahovskega društva.⁷

Obstajajo pa primeri, ko takšna dobesedna razlaga ni mogoča. Tedaj uporabimo naslednja tipa korektivne razlage: zožujočo ali razširjajočo razlago.

Za zožujočo (restriktivno) razlago gre tedaj, ko je normodajalec v pravnem pravilu zapisal več, kot je bil njegov namen, pri čemer izid razlage omejuje *prima facie* pomen pravnega pravila na izvirni namen normodajalca (*plus dixit quam voluit*).⁸ V gornjem primeru bi to pomenilo, da bi člani Šahovskega društva postali le tisti igralci šaha, ki so formalno rangirani glede na različna šahovska tekmovanja, kar bi pomenilo, da bi včlanitev v takšno društvo preprečili vsem igralcem šaha, ki niso formalno rangirani na različnih tekmovalnih lestvicah.⁹

Druga možnost korektivne razlage je razširjajoča (ekstenzivna) razlaga. Tu je normodajalec izjavil manj od tistega, kar je bil njegov namen, zato razlagalec presega *prima facie* pomen besedila ter ga razširja na izvirni namen normodajalca (*minus dixit quam voluit*).¹⁰ Glede na gornji primer bi takšna razširjajoča razlaga pomenila, da bi vključitev v šahovsko društvo dovolili vsem, ki poznajo šahovska pravila, četudi sami še nikoli niso igrali šaha, a bi se ga želeli naučiti.¹¹

2. Pojasnjevalna razlaga kot rezultat razlage

Toda v nasprotju s klasičnim pogledom pravne teorije na rezultate razlage menimo, da se ti z dobesedno, razširjajočo ter zožujočo različico ne izčrpajo.¹² Še posebej, ko gre za razlago temeljnih pravic ali pravnih načel v ustavnem in drugem pravu, menimo, da je treba govoriti o posebnem tipu rezultata razlage. Tega bi lahko imenovali pojasnjevalna razlaga. To bomo analizirali in pojasnili na primeru razlage načela demokratičnosti iz 1. člena Ustave¹³ iz odločbe Ustavnega sodišča U-I-109/10,¹⁴ v kateri je Ustavno sodi-

⁶ A. Peczenik, *Law as Reason*, Dordrecht (1989), str. 388.

⁷ M. Novak, op. cit., str. 347.

⁸ La Torre, E. Pattaro, M. Taruffo, op. cit., str. 218.

⁹ A. Barak, *Purposive Interpretation*, Princeton University Press (1999), str. 16.

¹⁰ La Torre, E. Pattaro, M. Taruffo, op. cit., str. 219.

¹¹ A. Barak, op. cit., ibid.

¹² Tu se sicer ne spuščamo v razsežnosti t. i. teleološke redukcije kot svojevrstne določitve izjeme v nekem pravnem pravilu.

¹³ "Slovenija je demokratična republika."

¹⁴ Uradni list RS, št. 78/11.

šče odpravilo poimenovanje Titove ceste v Ljubljani. V tem primeru se je Ustavno sodišče sklicevalo na človekovo dostojanstvo kot del načela demokratičnosti.

Poskusimo torej, ali rezultat razlage, na podlagi katerega ugotovimo, da v okvir načela "demokratične republike" spada podnačelo "človekovega dostojanstva", lahko pojasnimo s katerim izmed klasičnih rezultatov razlage.

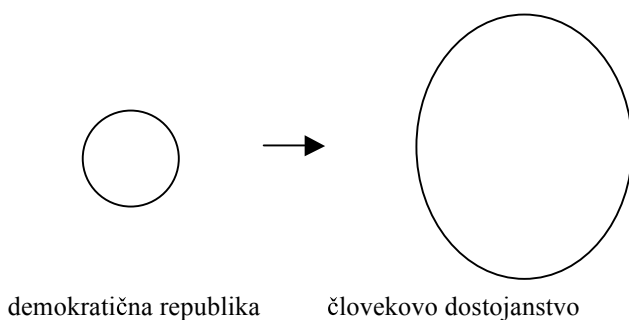
Najprej poskusimo, ali je moč podnačelo človekovega dostojanstva najti v načelu demokratične republike s pomočjo dobesedne razlage. Dobesedno razumevanje besedne zveze 'demokratična republika' bi pomenilo zgolj to, da gre za demokracijo (gr. *demos kratein*), torej vladavino ljudstva, in republiko (lat. *res publica*) kot javno stvar. V svoji ozkosti dobesedno razumevanje načela demokratične republike prav gotovo pomensko ne vodi tako daleč, da bi lahko ugotovili, da vsebuje tudi podnačelo človeškega dostojanstva.

Kaj pa zožujoč rezultat razlage?

V tem primeru bi ugotovili, da je ustavodajalec izrazil več od svojega namena, zato je mora razlagalec *prima facie* besedilo skrajšati. Tu bi torej hipotetično razlagali demokratično republiko zožujoče kot npr. tisto, ki dopušča le oblike neposredne demokracije – in ne tudi posredne.

Od omenjenih rezultatov razlage bi v našem primeru bila še najbližja razširjujoča razlaga. V takšnem primeru bi torej razlagalec moral k *prima facie* pravnemu besedilu še nekaj dodati, da bi dosegel izvirni namen ustavodajalca. V tem smislu bi morali sestaviti naslednji diagram:

Diagram 1: Razširjajoča razlaga načela demokratične republike

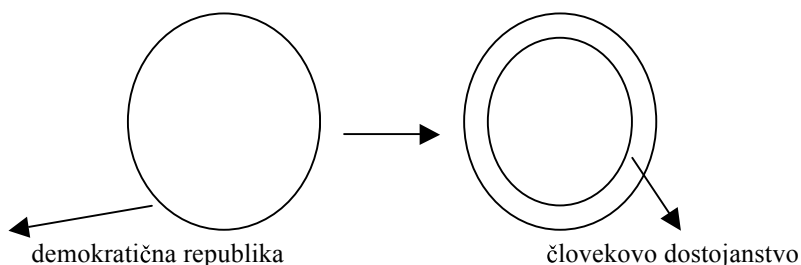
Toda, ali termin 'človekovsko dostojanstvo' res razširja pomen termina 'demokratska republika' ali pomeni le njegovo pojasnitev? Odgovor na to vprašanje je ključen za ugotovitev, ali poleg klasičnega nabora rezultatov razlage obstaja še nek dodatni.

Da bi odgovorili na gornje vprašanje, si pomagajmo z nekim drugim hipotetičnim pomenom, ki se bolj zdi rezultat razširjujoče razlage načela demokratske republike. Tega nato primerjamo s človekovim dostojanstvom, da bi ugotovili njuno podobnost ali različnost. Izbrani razširjujoči pomen demokratske republike bi npr. bil – v skladu s potencialno novelo URS –, da tretjino ustavnih sodnikov imenuje Sodni svet kot posredno demokratsko telo poleg Državnega zbora in Predsednika republike kot neposredno voljenih državnih organov. Razširjujoča narava razlage je v tem, da prima facie pomen demokratske republike razširimo tudi na tisti državni organ, torej Sodni svet, ki ni neposredno voljen s strani ljudstva, temveč s strani Državnega zbora (oblika posredne demokracije) ali celo s strani sodnikov (oblika posredno-posredne demokracije).

Pomenska različnost med 'človekovim dostojanstvom' in 'imenovanjem ustavnih sodnikov s strani Sodnega sveta' glede na načelo 'demokratskosti republike' je v inherentni, neločljivi povezavi človekovega dostojanstva z demokratsko republiko, kajti človek ali ljudstvo, ki nima človekovega dostojanstva, ne more vladati (gr. *demos* + *kratein*). Pri tem je zgoraj omenjena potencialna funkcija Sodnega sveta (le) posredno izvedena iz načela demokratskosti. Tako gre v slednjem primeru za razširjujoč rezultat razlage načela demokratske republike, v prvem primeru pa za pojasnjevalni rezultat razlage tega ustavnega načela.

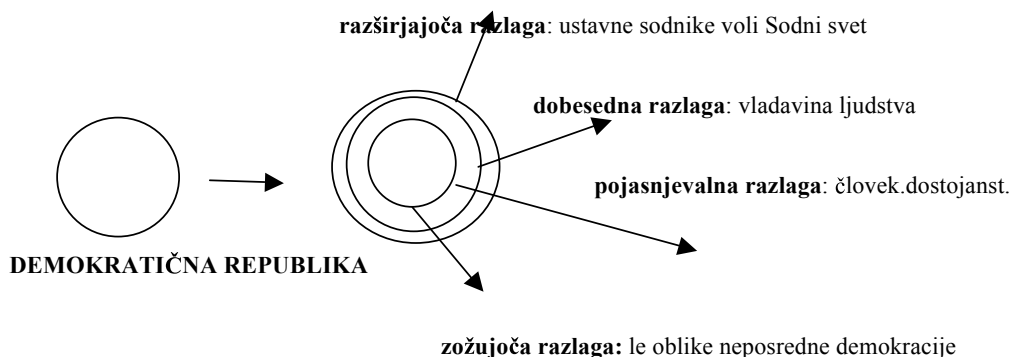
Pri pojasnjevalni razlagi gre tako za nekakšno modifikacijo dobesedne razlage ali njeno pojasnitev, saj je v primeru zelo abstraktnih pravnih norm, kot so pravna načela in ustavne pravice, dobesedna razlaga nekako nesmiselna oz. presplošna za neposredno uporabo. Zato razlagalec pri tem nekako potrdi prima facie pomen pravnega načela ali ustavne pravice, tako da v njem najde neko ožjo plast načela, ki pa še vedno ustreza izvirnemu namenu normodajalca (v našem primeru ustavodajalca). Zato v tem primeru ne gre za tautologijo, češ da izraza 'pojasnjevalna' in 'razlaga' pomenita eno in isto stvar.

Diagram 2: Pojasnjevalna razlaga: prima facie namen se pojasni

Podoben pristop k dodatnemu pojasnjevanju ustavnega pravnega načela – ne k njegovi razširjajoči razlagi! – je Ustavno sodišče RS zavzelo pri razlagi 2. člena Ustave, ki govori, da je Slovenija 'pravna država'. Tako je s pomočjo pojasnjevalne razlage ugotovilo, da načelo pravne države vsebuje številna podnačela, kot so načelo pravne varnosti, zaupanja v pravo, pridobljenih pravic, pričakovanih pravic, določnosti in jasnosti pravnih predpisov, pravičnosti, sorazmernosti. Tudi pri načelu socialne države je Ustavno sodišče našlo določena podnačela, kot so socialna pravičnosti, solidarnost, pozitivna diskriminacija itd.¹⁵

Za konec si sicer pogledjmo vse možne rezultate razlage izraza demokratična republika – glede na zgoraj razloženi novi dodatek h klasičnim metodam razlage:

Diagram 3: Vsi možni rezultati razlage izraza 'demokratična republika'¹⁶

¹⁵ L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za državne in evropske študije, Ljubljana (2002), str. 53–58.

¹⁶ Ta diagram je modifikacija Pavčnikovega diagrama. Glej M. Pavčnik, Teorija prava, GV Založba GV, Ljubljana (2011), str. 399.